

Список джерел:

1. Живая методика для преподавателя русского языка как иностранного / Э. В. Аркадьева, Н. Б. Битехтина, Е. В. Вайшнорене, В. И. Шляхов. – М. : Русский язык. Курсы, 2005. – 336 с.
2. Милованова, И. С. Фонетические игры и упражнения. Начальный этап обучения : учеб. пособие / И. С. Милованова. – 4-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2008. – 160 с.

Діалог культур: міжкультурні перспективи розвитку

Тесаловська О.Б.

старший викладач кафедри української та російської мов

Харківського національного університету будівництва та архітектури

м. Харків, Україна

Діалог культур є однією з важливих форм культурної динаміки. У наш час неможливо віднайти жодної країни, народу або нації, які в тій чи іншій мірі не були залучені до системи міжнародних взаємозв'язків та не відчували б впливу інших культур. Поєднання універсального досвіду економічного, соціального і культурного розвитку з національними традиціями і особливостями – обов'язкова умова поступу кожної країни. Значущість діалогу культур і досягнення взаємопорозуміння зумовлена наступними чинниками: зміною системи міжнародних відносин після розпаду Радянського Союзу та виникненням (чи загостренням) багатьох загроз для поступу людства; інтернаціоналізацією світогосподарських зв'язків та культурного життя; зростанням культурних контактів та розвитком інтеграційних процесів; збільшенням ролі культури у формуванні інформаційного суспільства і збалансованого сталого розвитку. Культурологи виокремлюють такі рівні діалогу культур:

- *особистісний*, пов'язаний з формуванням або трансформацією людської особистості, свідомості і правил поведінки під впливом різних «зовнішніх» по відношенню до його звичайного культурного середовища традицій;

- *етнічний*, характерний для відношень між різними локальними соціальними спільнотами, часто в рамках єдиного соціуму;

- *міжнаціональний*, зв'язаний зі взаємодією різних державно-політичних утворень та їх політичних еліт;

- *цивілізаційний*, в основі якого складні механізми взаємовпливів принципово різних типів соціальності, систем цінностей, форм культуротворчості.

У реальному житті діалог культур, як правило, відбувається на усіх зазначених рівнях одночасно, що ускладнює аналіз форм і механізмів соціокультурних впливів однієї культури на іншу. Для будь-якої національної культури знайомство з іншою культурою відкриває нові можливості для розвитку, оскільки дозволяє оцінити і запозичити нові, більш ефективні зразки культури, переосмислити власні культурні норми, художні цінності, технології, моральні і політичні ідеї [3].

Діалог культур – це пізнання іншої культури за допомогою знання своєї, а своєї – через іншу шляхом інтерпретації і адаптації цих культур одна до одної в умовах смислового неспівпадіння більшої частини обох. Головним засобом цього процесу постає мова, знання якої є важливою передумовою розуміння іншої культури. Інша культура, як зазначав Ю. М. Лотман, – це пам'ять, закодована конкретною мовою.

«Мова – це код плюс історія». Отже, пізнання іншої культури потребує певних зусиль і здійснюється шляхом глибокого занурення у всю систему даної культури – в історію її розвитку, в елітарну і повсякденну культуру, звичаї та традиції.

На особистісному та на міжетнічному рівнях діалог культур може проявлятися у трьох формах:

- повного заперечення цінностей іншої культури;
- повного сприйняття цінностей і норм іншої культури;
- селективного, вибіркового сприйняття норм, цінностей та традицій іншої культури.

Конкретна форма залежить перш за все від переконань та інтересів особистості, які визначають її орієнтації та прагнення. Прийнято вирізняти дві основні такі позиції особистості – конформізм і негативізм.

Конформізм (від лат. *Conformis* – подібний) – термін, що позначає соціально-психологічну та моральну орієнтацію особи, для якої характерні пасивне пристосовницьке прийняття готових стандартів у поведінці, оцінках, смаках та відмова від власної позиції на користь загальноприйнятих ідей, норм, правил. Конформіст не переймається історією нації, життєво важливими проблемами суспільства, а пристосовується до тих новацій, які чинять на нього вплив (чи то відвертий примус, чи то прихований вплив засобів масової інформації).

Антиподом конформізму є *негативізм* (нонконформізм), який виявляється в критично-заперечній формі сприйняття певних цінностей і правил поведінки, несприйнятті будь-яких запозичень з іншої культури [1].

У процесі взаємодії різних соціокультурних систем особлива роль належить інтелігенції та представникам політичних еліт, які, як правило, першими усвідомлюють значущість інновацій і свідомо, чи із міркувань престижу, запроваджують їх у своїй діяльності.

Водночас спостерігається і інша тенденція, особливо в ісламських країнах, коли представники національної інтелігенції чинять всілякий супротив руйнації традицій, впровадженню ліберальних цінностей і західного стилю життя.

Культурологи, вивчаючи процеси динаміки культури, дослідили і дещо інше явище, коли представники найбільш розвинутої (або престижної чи панівної) культури переходять на позиції «малої» (або пригнобленої) культури, пропагують її цінності та асоціюють себе з даною культурою. Подібні процеси позначають терміном «*інверсія транскультурації*». До інверсії транскультурації відносять і ті ситуації, коли представники творчої інтелігенції так званої панівної (або престижної) культури переймають духовно-естетичні цінності іншої культури, створюють художні твори на мові інших націй або етнічних меншин [2].

У галузі російсько-українських відносин прикладом інверсії транскультурації є, наприклад, декілька україномовних віршів О. Кольцова, громадсько-політична діяльність та українська поезія М. Бердяєва (український та російський релігійний філософ, який вчився в Київському кадетському корпусі, Київському університеті та працював в Московському та Кембриджському університетах), дослідницька та

перекладацька діяльність професора В. Державіна (1899 – 1964 рр.) та інших. Представниками «української школи» в польському романтизмі були С. Гоцинський, Ю. Словацький, Б. Залеський, які активно використовували у своїй творчості образи і мотиви української історії.

Мова людини – це своєрідний лакмусовий папірець, який виявляє рівень її загальної культури, освіченості, внутрішньої інтелігентності. *Плекання культури мови* – це свідчення любові до рідного слова, поваги до свого народу і його багатовікових традицій. Уміння людини спілкуватися засобом слова зумовлюється загальною ерудицією, здібностями, самоосвітою, прагненням до самовдосконалення. Спілкування є потреба людини як соціальної, розумної істоти, як носія свідомості. Спілкування властиве всім живим істотам, але на рівні людини воно набуває найдосконаліших форм – стає усвідомленим і оформленим мовою. Спілкування – форма взаємодії людини з іншими людьми як членами суспільства, в спілкуванні реалізуються соціальні відносини людей. Спілкування – взаємодія людей, взаємне пізнання і обмін інформацією за допомогою різних засобів комунікації в цілях встановлення взаємин. У процесі свого розвитку суспільство поступово виробляє певні зразки поведінки, які визначають правила взаємодії та взаємостосунків між людьми і функціонують як суспільні норми. Ці норми у різних спільнотах можуть істотно відрізнитись. Етикету спілкування завжди притаманні етнічні особливості, національна своєрідність. Культура поведінки, культура мовлення і культура спілкування в житті найчастіше виступають в єдності. Культура спілкування є складовою частиною культури людини в цілому. Культура спілкування моделює поведінку людини – спонукає її у певній ситуації поводитися у відповідний спосіб. Характер моральної та психологічної культури спілкування у суспільстві помітно впливає на стан економічного та політичного розвитку країни, духовність її громадян та їх національну свідомість. Культура спілкування формується багатьма поколіннями людей. Точність мовлення залежить від інтелектуального рівня мовця, багатства його активного словникового запасу, ерудиції, володіння логікою думки, законами її мовного вираження. Під мовленнєвим етикетом розуміють розроблені правила мовленнєвої поведінки, систему мовленнєвих формул спілкування. Знання правил мовленнєвого етикету, їх дотримання дає змогу людині почувати себе впевнено і невимушено, не відчувати незручностей через огріхи і невиправні дії, уникнути кепкування з боку оточуючих. Розумові здібності, ерудиція, сила волі, працездатність тощо можуть не приносити бажаних результатів, якщо людина не вміє належно спілкуватися, і, навпаки, досконале спілкування спроможне стати ключем до успіху в суспільстві.

Таким чином, роль культури мови і спілкування у формуванні культури людини в цілому є надзвичайно важливою.

Список джерел:

1. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення: навчальний посібник / Т. Б. Гриценко. – К. : ЦДНЛ, 2005. – 125 с.
2. Мацько Л. І. Риторика: навчальний посібник / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 245 с.

3. Сагач Г. М. Ділова риторика : мистецтво риторичної комунікації: навчальний посібник / Г. М. Сагач. – К. :Зоря, 2003. – 168 с.
4. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування / Т. К. Чмут. – К. :Знання, 2007. – 200 с.

Использование текстов социокультурной тематики при обучении иностранных студентов русскому языку в техническом вузе

Уварова Т.Ю.

*преподаватель кафедры языковой подготовки
Харьковского национального автомобильно-дорожного университета
г. Харьков, Украина*

Современный этап общественного развития характеризуется расширением межкультурных связей и возрастанием потребности общества в специалистах различных профилей. Поэтому вполне закономерно, что овладение студентами необходимыми для них специальностями всё чаще происходит на базе иностранных высших учебных заведений.

Реалии современного образовательного пространства показывают, что успешность и совершенствование профессиональной подготовки иностранных студентов напрямую зависит от уровня овладения языком обучения. В этом контексте важную роль играет процесс языковой подготовки иностранных граждан, получающих высшее образование в Украине.

Студенты, обучающиеся в двуязычных регионах Украины, находятся в такой языковой и культурной среде, где постоянно происходит взаимодействие украинского и русского языков и культур. То есть, в условиях украинского высшего учебного заведения для иностранных студентов русский язык является не только средством приобретения профессиональной квалификации, но и способом социализации и культурной интеграции [4].

Свою специфику имеет обучение русскому языку иностранных студентов технических вузов, так как для нефилологов изучение языка является лишь вспомогательным средством в овладении специальностью. Основной целью языковой подготовки иностранных студентов в техническом вузе является обучение общению в профессиональной сфере, а также приобретение ими навыков и умений, необходимых и достаточных для полноценного участия в учебной и научной деятельности на основных факультетах вуза. Для этого на занятиях по РКИ используется в основном текстовый материал, максимально приближенный к изучаемым дисциплинам [1; 5].

Однако даже в техническом вузе не теряет своей значимости процесс формирования у иностранных студентов социокультурной компетентности, основанной на знании учащимися национально-культурных особенностей страны обучения, включающих обычаи, этикет, социальные стереотипы, историю и культуру.

Одним из способов ознакомления иностранных студентов с элементами украинской культуры стало включение текстов художественной литературы и системы заданий, ориентированной на формирование репродуктивных и продуктивных умений и навыков в социокультурной сфере общения. С этой целью был разработан ряд методических указаний к практическим занятиям по русскому